

DE ZWERFSTEEN

PERIODIEK ORGAAN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

Een prachtig plaatje van "het Speiker van Spaensweert". Op de achtergrond de boerderij, rechts voor het hoge, smalle gebouw van het speiker, dat als de dag wat minder met zon overgoten is, een heel eigen silhouet vormt dat al van verre te herkennen is. (De ganzen op de voorgrond laten deze overwegingen stoicijns en in alle gemoedsrust langs zich heen gaan. Rust en mals gras, dát is pas genieten van je landgoed. Of je Havezate...of in ieder geval je Erve en Goed (Zie daarover pagina 7).

- In dit nummer staan we uitvoerig stil bij het Speiker van Spaensweert. Jan Harenberg doet alles helder en duidelijk uit de doeken, inclusief zijn ongenoegen over de bouwkundige ingreep die is gepleegd ter verhoging van het woongenot, maar waardoor de authenticiteit van het bouwwerk ernstig is aangetast.
- Wie in Toldijk iets wil, organiseert meteen een feestje of een vergadering, al dan niet opgeluisterd met muziek en dans. En er is al meerdere eeuwen eigenlijk maar één plaats waar dat kan gebeuren en dat is "bi'j Den Bremer". De geschiedenis van het uitgaanscentrum in Toldijk is tevens een ononderbroken familiegeschiedenis.
- Ten slotte kijken we via weer heel andere familieleden terug op de Steenderense postbodes en hun zware werk(kleding). En we werpen nog een blik op de Oranjevereniging Toldijk, ditmaal met naam en toenaam genoemd.

HVS

2007/2

ISSN: 1386 - 5943
Oplage: 400
Juni/Juli 2007

Van het bestuur

In juni van dit jaar bestaat de historische vereniging 15 jaar.

Ofschoon een 15 jarig bestaan van een vereniging niet echt officieel wordt gevierd, wil ik alle leden van de vereniging gelukwensen met dit feit. In het 7e jaar van mijn voorzitterschap realiseer ik me, dat de afgelopen jaren letterlijk zijn omgevlogen. Binnen het bestuur heerst een goede samenwerking en proberen wij met alle commissies en redactie de vereniging te laten zijn en worden wat bij oprichting de oprichters voor ogen stond. Lag de eerste jaren vooral de nadruk op het winnen van leden om van daar uit een draagvlak te creëren, de laatste jaren stabiliseert het ledenaantal zo rond de 350 leden. Uitvoerig hebben we ons binnen het bestuur beraden over het kunnen verwerken van alle informatie en plannen die er op ons afkomen. Met het instellen van commissies hopen we op die manier meer leden te betrekken bij het uitvoeren van taken en doelstellingen.

Van de redactie

Van tijd tot tijd wordt ik met betrekking tot ons blad De Zwerfsteen, geconfronteerd met opmerkingen dat "het artikel over zus of zo, nou niet echt een historisch verantwoord verhaal te noemen is". Doorgaans laat ik mij daar niet te zeer over uit. Wel kijk ik altijd na over welk artikel het precies ging en waarom men van mening is dat een en ander op een beter historisch verantwoorde wijze opgeschreven had kunnen worden.

Dan kom je al snel tot de conclusie dat het meestal gaat om artikelen die hun "bestaansrecht" eerder ontleen aan het verenigingsleven (van onze eigen vereniging wel te verstaan), dan aan doorwrocht wroeten en spitten in historisch verantwoorde bronnen.

En dat leidt dan weer tot de vaststelling dat De Zwerfsteen opereert op een twee-sporen-beleid. Daar is niets mis mee, maar het is misschien wel goed dat beleid duidelijk naar voren te brengen.

In de eerste plaats weet ons blad zich gesteund door een aantal mensen die niet alleen belangstelling hebben voor historisch interessante zaken, maar bovendien kans zien hun 'snuffelwoede' uit te laten monden in - doorgaans zéér - lezenswaardige artikelen, waarbij zij zich sterk beijveren het eindproduct zo "historisch verantwoord" te maken als menselijkerwijs maar mogelijk is.

In alle commissies is een bestuurslid vertegenwoordigt, zodat de communicatie met het bestuur gemakkelijker verloopt. De contacten tussen de commissies onderling zijn nog wat onwennig, maar zal tijd nodig hebben om van het geheel een goed geoliede machine te maken. Belangrijk in dit verband is, dat samenwerken een grote mate van tonen van goede wil inhoudt om de knelpunten die er overal in de vereniging kunnen ontstaan zo soepel mogelijk op te lossen.

Ik ervaar de inzet van alle betrokkenen als positieve basis voor het voortbestaan van onze vereniging en spreek hierbij de wens uit dat met hetzelfde enthousiasme de Historische Vereniging Steenderen de komende jaren voortuit kan.

Wim Achterkamp,
voorzitter

In de tweede plaats is De Zwerfsteen formeel niet in de laatste plaats "de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging van (de voormalige gemeente) Steenderen, opgericht 1 juni 1992." De Zwerfsteen is derhalve het verenigingsorgaan en wordt als zodanig ook gebruikt voor 'huishou-delijke' mededelingen en het doorgeven van bestuurlijke overwegingen omtrent allerlei ontwikkelingen. De redactie maakt daarbij ook gretig gebruik van de jaarlijkse uitstapjes om daar uitvoerig verslag van te doen.

En daarmee kom je op een kruispunt van het twee-stromen-beleid. De uitstapjes (deftig: excursies) voeren ons namelijk doorgaans naar plaatsen die een belangrijk deel van hun bezienswaardigheid danken aan hun historische context.

Zo wordt een verslag van een excursie vanzelfsprekend een mengeling van 'het historische' en van het weergeven van wat we als deelnemers (verenigingsleden) aan het uitstapje beleven.

Historie wordt niet alleen gevormd door gebouwen, documenten en andere 'dode' dingen, het menselijk beleven is van minstens even grote waarde om de ontwikkelingen in het juiste 'historische' perspectief te kunnen plaatsen.

Als eindredacteur ben ik dus altijd wel blij met artikelen "van beiderlei kunne".

Wim de Lange

Colofon

De Zwerfsteen is de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Steenderen (de voormalige gemeente), opgericht 1 juni 1992.

BESTUUR:

Voorzitter: Wim Achterkamp
Bronkhorsterweg 32
7221 AC Steenderen
Tel. 0575 451747
Fax 0575 450966

Secretaris: Gerard Wesselink
Dambroek 7
7223 DT Baak
Tel. 0575 441489

Penningmeester:
Bertus Rietberg
Hoogstraat 23
7227 ND Toldijk
Tel. 04575 452004

LEDEN:

Willy Pasman
Dr. A. Ariënsstraat 39
7221 CB Steenderen
Tel. 0575 452457

Monique Willems
De Berken 9
7221 GN Steenderen
Tel. 0575251221

Fred van der Mijne
Hofstraat 4
7223 LR Baak
Tel. 0575 441806

Rob Gosselink
Prinsenmaatweg 2
7224 NE Rha
Tel. 0575 451374

REDACTIE

Eindredacteur: Wim de Lange
Weth. Massinkstraat 3
7227 DB Toldijk
Tel. 0575 452870
Email: wdelange2@planet.nl

Redactiesecretariaat: Maria Schotman
Dr. A. Ariënsstraat 37
7221 CB Steenderen
Tel. 0575 451618
Email: mariaschotman@gmail.com

Leden van de redactie:
Yvonne Koning
Wim de Lange
Herman Nieuwenhuis
Maria Schotman

Redactiemedewerkers
Anton Metz en Wil Gijsman

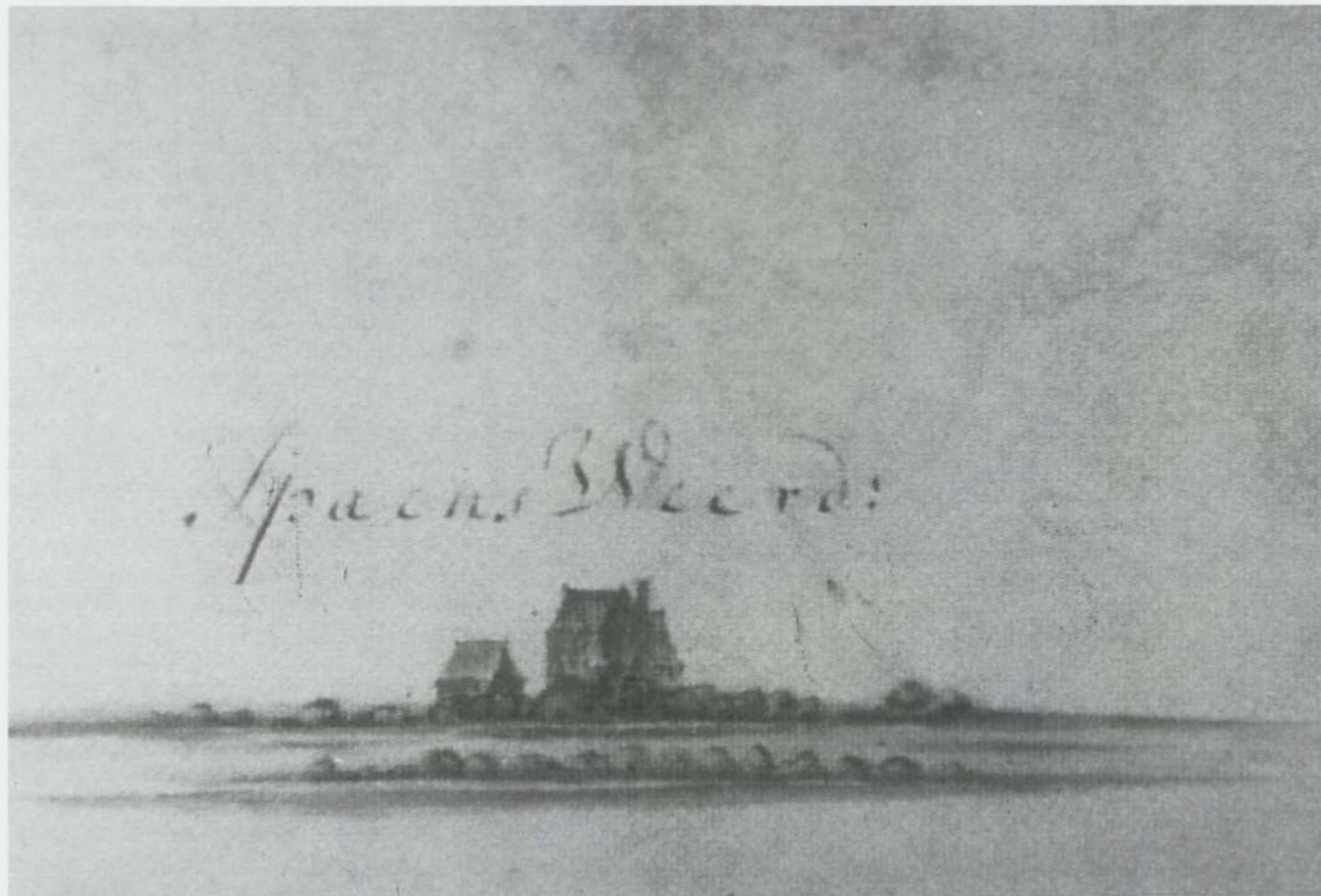
CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt met ingang van 2002 15 euro per jaar per adres.

Bankrelatie:
Regiobank Steenderen
Bankrekening: 685289710,
ten name van
Hist. Ver. Steenderen.
Losse nummers van de Zwerfsteen zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Kosten: 2,50 euro per stuk; 3,50 euro in geval van omvangrijker uitgaven.

Karakteristiek bouwwerk(je) nabij de uiterwaarden van de IJssel

door
Jan Harenberg

Het Spieker van Spaensweert

De Zutphensche Courant van 24 maart 1890 bevatte een veulingsadvertentie, die de lezer attent maakte op een voorlopig bericht van verkoop van onroerend goed.

Daarin werd de voorgenomen verkoop aangekondigd van 'De Havezate Spaensweert', gelegen nabij Bronkhorst in de gemeente Steenderen. De betiteling havezate is kennelijk bedoeld om de betekenis van het goed op te waarderen, want het recht van havezate heeft Spaensweert nooit gehad. Het huis komt niet voor op de achttiende-eeuwse lijst van de 36 havezaten van het kwartier van Zutphen. Een edelman diende onder meer eigenaar van een havezate te zijn, indien hij opgenomen wilde worden in de Ridderschap van Zutphen, zeg maar de regering van

het kwartier van Zutphen, thans de Graafschap genoemd. Het is geen enkele eigenaar van Spaensweert ooit gelukt om dat recht van havezate voor zijn bezitting te verwerven.

Wat werd er nu precies te koop aangeboden? De bezitting, groot ongeveer 40 hectare, bevatte een boerenhuis, schuren en boomgaard enzovoorts en verder uitstekende uiterwaardse weide- en bouwlanden. Als extra verkoopargument bevatte de advertentie nog de mededeling ...'door zijne gunstige ligging aan de rivier den IJssel en de uitmonding der Bronkhorster beek, alsmede door de onmiddellijke nabijheid van den grindweg Bronkhorst-Steenderen, is dit terrein uimuntend geschikt voor de oprichting eener Steenfabriek'.

De verkoping had in de maand mei van 1890 moeten plaatsvinden, maar zij heeft nooit door-gang gevonden.

Het blijft natuurlijk zeer betreurenswaardig dat ons de "Caarte van de Grote Emmer" is ontvallen, maar (zoals Harm Edens telkens zo snedig opmerkt in het programma 'Dit was het nieuws'): "Gelukkig hebben we de foto's nog". Bovenstaande foto is een piepkleine uitsnede uit de Caarte. De kwaliteit is twijfelachtig te noemen, maar we moeten het er mee doen. Scherpziende lezers ontwaren toch redelijk duidelijk de 'd' van Spaensweert, zulks in tegenstelling tot de tekst van de advertenties op pagina 7. Achter de 'd' nog iets. Een 't' ? Of een ':' ?

Het spieker gezien vanaf de oostzijde

Eerst op 15 april 1893 treffen we de volgende advertentie aan. Daarin wordt melding gemaakt van het volgende: op 23 mei zal bij inzet en veertien dagen later bij toeslag worden geveild 'Het Erve en Goed Spaensweert', bestaande uit een flink boerenhuis, schuur, hooiberg en verdere getimmerten met erf en tuin, grote boomgaard en uitmuntende uiterwaarden, groot circa 40 hectaren, aaneengelegen aan de rivier de IJssel. Nu werd de betiteling Havezate niet meer gehanteerd, er is sprake van een flink boerenhuis. Dat was overigens in 1840 gebouwd. Als bijzondere aanbeveling vermeldt de advertentie dat door de gunstige ligging en de aanzienlijke voorraad klei is het goed zeer geschikt is voor de oprichting van een Steenfabriek. Helaas is tot dusver geen afbeelding opgedoken van het oude Spaensweert. Hoe heeft het er uitgezien? Op de Caerte van de Groote Emmer, getekend in 1727 door J.H. van den Heuvel, zien we een schetsje van Spaensweert (zie vorige pagina). Hierop zijn twee gebouwen te onderscheiden, een hoog gebouw met een zadeldak tussen twee topgevels, die waarschijnlijk trapgevels geweest zullen zijn, dat in 1840 vervangen is door de

boerderij, die in de Tweede Wereldoorlog werd verwoest. Daarnaast staat een kleiner gebouw. Het is verleidelijk om daarin het spieker te zien. Het herenhuis wekt de indruk een gebouw van twee verdiepingen te zijn, ongeveer in de geest van 'het Hoge Huis te Bronkhorst. In onze streken was een huis van die vorm in vorige eeuwen niet zeldzaam.

"het Kastèl"

H. M. Werner, auteur van het tweedelige werk 'Geldersche Kasteelen', geeft ons een beschrijving van wat hij hier aantrof. Het gebouwtje was in zijn ogen niet belangrijk genoeg om bij zijn verhaal te worden afgebeeld, maar hij schrijft erover: ... 'en recht tegenover de boerderij een oud vierkant gebouwtje met trapgevel, dat door den boer zeer karakteristiek met den wijschen naam van "het kastèl" wordt aangeduid. Boven den ingang prijkt het in steen gehouwen wapen der familie Sels, waarvan wij boven spraken, (volgt later, aut.). Ofschoon dit gebouw niet bijzonder oud en waarschijnlijk eerst uit de 18de eeuw dagteekent, zoo was toch dáár de plaats, waar weeleer het oude kasteel Spaensweert zich verhief, blijkbaar uit de hechte fondamenteen nog in den grond aanwezig, terwijl men ook nog duidelijk zien kan, waar voorheen de nu reeds lang gedempte grachten waren. Op eene kleine verhevenheid van den grond gelegen, gedeeltelijk begroeid, en door eenige hoog opgaande boomen beschaduwd, geeft dit gebouwtje aan de boerderij Spaensweert toch nog iets bijzonders, iets karakteristieks, iets dat zichtbaar terugwijst op het vèr verleden, dat reeds lang tot de geschiedenis behoort, op eene grootheid, die in den maalstroom des tijds is te niet gegaan'. Nadat Werner het gebouwtje bezichtigd had, zijn de trapgevels waarschijnlijk op zeker moment vanwege het onderhoud veranderd in topgevels en ook de wapenstein werd verwijderd. Die steen was overigens afkomstig van een huis in Zutphen dat aan de familie Sels behoorde. Hij toonde het wapen Sels met aan weerszijden de initialen PS en eronder het jaartal MDLV. (=1555)."

Wat is een spieker?

Wat is nu precies een spieker? Het begrip spieker dateert uit de tijd toen de pacht nog betaald werd in natura, dus een gedeelte van de graanoogst. De verpachter moest dat graan ergens opslaan en daartoe werden kleine, torenvormige gebouwen opgetrokken. Ze bevatten een grote kelder met daarboven een woonetage voor de beheerder (die hier op Spaensweert wegens de geringe omvang niet aanwezig geweest zal zijn) met daarboven één of twee graanzolders. Het

spieker stond op een verhoging, om de inhoud te behoeden voor nat worden bij overstroming en was omgeven door een gracht om de inhoud te beschermen tegen ongedierte en ook tegen dieven was die een extra belemmering.

Het latijnse woord voor 'korenaar' is 'spica' en het gebouw was dan een 'spicarium', een woord dat verbasterd werd tot 'spieker'. Veel van deze gebouwen dateren uit de zeventiende eeuw en een mooi voorbeeld vinden we in Vierakker, dat nog, uitgezonderd de gracht, in volle glorie aanwezig is.

De datering, die Werner geeft, is onjuist. De 'Caerte van de Groote Emmer' laat al zien, dat de datering zeker een eeuw eerder te stellen is. Het kadastrale plan van 1832 geeft aan dat het spieker toen nog gedeeltelijk omgracht was. Of het herenhuis of de opvolger daarvan, de latere boerderij, ooit door deze gracht omgeven was, blijkt niet, maar is wel aan te nemen. Waarschijnlijk heeft men bij de bouw van de boerderij deze gracht gedempt.

Later, toen de pacht in geld betaald werd, raakten deze spiekers buiten gebruik als korenopslagplaatsen, hetgeen niet wil zeggen dat ze toen onbruikbaar werden. Ze waren uitstekend te gebruiken als woonhuis en de benaming 'spieker' bleef zelfs gehandhaafd. Kleine buitenplaatsjes, die buiten de grachtengordel van vestingsteden werden gebouwd duidde men aan als 'spieker'.

Meeste 'spiekers' verdwenen

De meeste zijn inmiddels weer verdwenen door de stadsuitbreidingen. Zo kent de stad Arnhem de herinnering aan de spiekers alleen nog in straatnamen, zoals de Spijkerstraat. Van de gebouwen is er niet één bewaard gebleven.

Helaas is naderhand het spieker ingrijpend veranderd, zelfs onherstelbaar verminkt zo men wil. Toen ik op 18 maart 1961 foto's van het gebouw maakte, vertelde de bewoonster, mejuffrouw Rimmelink, mij dat zij, toen zij op zich zelf wilde gaan wonen, dus niet op de inmiddels herbouwde boerderij wilde intrekken, het spieker had laten verbouwen tot een geriefelijk woonhuis. Zij bezat een tamelijk primitief schilderij van het huis voor de verbouwing, waarvan een reproductie hierbij gaat.

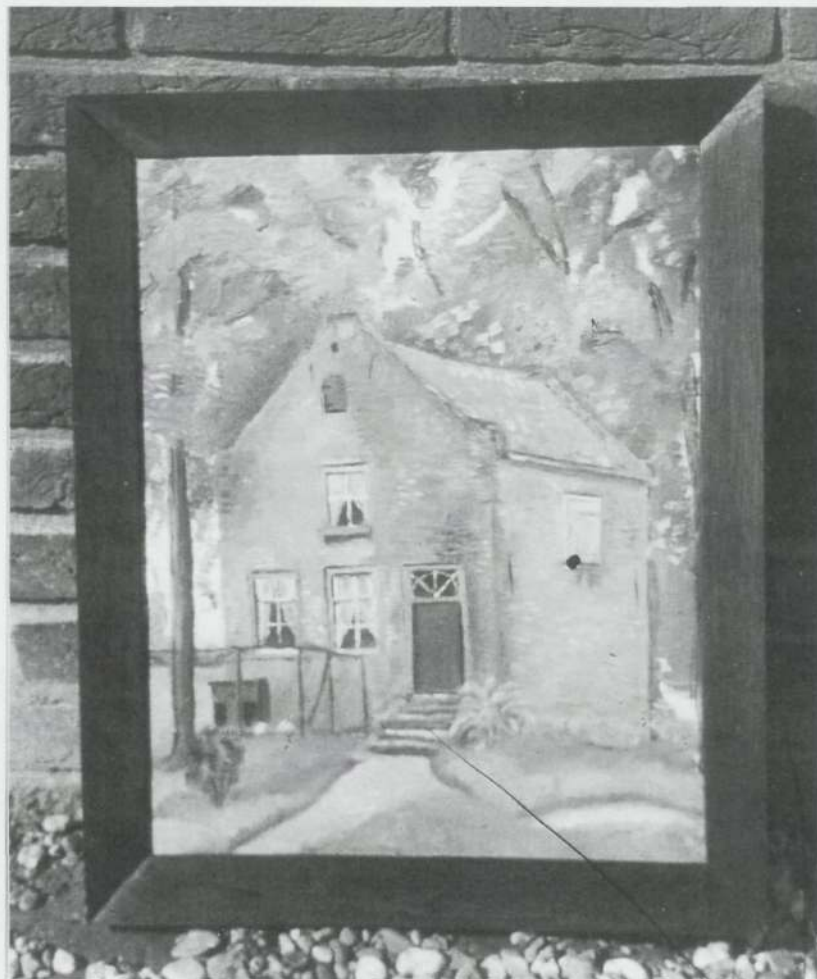
Een bouwkundige uit Brummen nam de klus aan. Het was geen architect en hij noemde zich dan ook slechts bouwkundige. Hij tekende het plan voor de verbouwing. Zoals zijn tekeningen laten zien, toonde hij totaal geen respect voor het historische gebouw. Hij heeft zijn best gedaan om niets op zijn plaats te laten. Dat is hem heel goed gelukt. De plaatsing van alle ramen en deuren heeft hij veranderd, zodat helaas het gebouw volkomen verknoeid is. De

voordeur verhuisde zelfs naar de andere kant van de voorgevel. De door hem toegevoegde erker zal het woongenot wel verbeterd hebben, maar is bepaald geen bouwkundige verfraaiing te noemen. Later werd aan de achtergevel nog een houten trap aangebouwd. Een echte architect die de tekeningen onder ogen kreeg, bestempelde het product van de "bouwkundige" dan ook als 'broddelwerk'.

Historisch overzicht

Aangezien niet iedereen het werk van Werner zal hebben of kennen, is het misschien niet overbodig om de historie van Spaensweert hieronder in het kort te vertellen, hoewel enige gegevens ook reeds in het nummer 2001/3, "De Groote Emmer door de eeuwen heen" vermeld werden. De allereerste bezitter van Spaensweert moet een lid uit het geslacht Van Spaen zijn geweest, die op een hem toebehorende waard aan de IJssel een huis heeft gebouwd. De ligging van het goed is nogal wonderlijk. Het was gelegen in de Graafschap Zutphen, maar behoorde tot het kerspel Brummen en dus tot het kwartier van Veluwe, maar was weer een leen ten Zutphense rechte.

Opname van een schilderij van het spieker, eveneens vanaf de oostzijde gezien. Het schilderij is tot betrekkelijk kortgeleden op het spieker aanwezig geweest

Jan (van) Spaen werd in 1326 met Spaensweert beleend. De naam van zijn echtgenote is niet bekend; wel dat hij bij haar drie kinderen had, te weten twee zoons, Willem en Hendrik, alsmede een dochter Griete. De vader moet stokoud geworden zijn, want eerst in 1378 werd Willem met het goed beleend. Willem kreeg ook nog in leen het goed De Emmer, een leen van het huis Kell te Angerlo, maar, doordat hij in 1401 zonder mannelijke nakomelingen overleed, ging dat goed naar Dirc van Steenre, zwager van de leenheer Johan Momm van Kell. Aleid van Spaen, oudste dochter van Willem uit diens huwelijk met Geertruid van Dorth (van Dorth bij Bathmen) volgde haar vader op in het bezit van Spaensweert. Zij stamde hoogstwaarschijnlijk uit de Liemerse tak van het Rijnlandse geslacht Van Spaen, die onder meer bezittingen had in Didam. Aleid bleef in die buurt, toen zij in het huwelijk trad met Godert Cloeck tot den Beerenclauw (bij Groessen). Zo'n twee-en-een halve eeuw blijven de Cloeck's eigenaar van Spaensweert, dat naar hen ook wel Cloeckshuis' genoemd zou worden. Het echtpaar kreeg een zoon Rycquin (Rijckwijn), die met Menta van Roderlo (=Ruurlo) zou huwen en een dochter Margriet, die haar man in de familie zocht. Zij trouwde Willem van Roderlo. Zij was diens tweede echtgenote. In 1418 werd zij beleend met het goed Bakerweerde bij Steenderen. Rycquin werd in 1415 met Spaensweert beleend. In 1473 wordt zijn bezit omschreven als: 'Spaensweert met alle sijnen tobehoren in den kerspel van Brummen gelegen, daer naest gelant is (=grenst

Hier een foto van recenter datum (1963) van Jan Harenberg. We zien het spieker nu vanaf de westelijke zijde. Op deze foto staat de aangebouwde erker duidelijker geprononceerd

aan) mijn joncker van Bronchorst an d'een ende heer Arnt van Middachten an d'ander sijde'. Zijn zoon Cracht is zijn erfgenaam in 1476. Cracht huwde Belia van Mekerem en hun oudste zoon, Gijsbert, erft het goed in 1515 van zijn vader. Hij moet toen kort daarna overleden zijn, want zijn moeder erft het goed weer van hem.

Twee jaar later echter, in 1517, erft haar zoon Henrick het. Henrick was gehuwd met Maria van Vorden. Van dit echtpaar vererft het goed in 1555 op hun zoon Cracht, levensgezel van Hille van Meeckeren, (*ongetwijfeld familie van zijn grootmoeder, maar die namen werden vaak verschillend geschreven*).

Niks Havezate

Cracht heeft geprobeerd om namens Spaensweert zitting te krijgen in de Ridderschap van het kwartier van Zutphen, maar kon niet bewijzen dat zijn bezitting een havezate was, zodat dit plan mislukte. Ook zijn zoon Henrick, gehuwd met Catharina Ketel, en beleend in 1592, probeerde het, maar boekte geen succes. Dan eindigt de rol van het geslacht Cloeck op Spaensweert. Hendrick krijgt slechts een dochter, Anna Helena, die in 1612 met het goed wordt beleend en in het huwelijk treedt met Herman van Heuckelum en na diens dood in 1630 hertrouwt met Valentijn von Löben, ook wel Loeven of Leuven geschreven. Anna Helena droeg het goed in 1646 over aan haar zoon Henrick van Heuckelum, die er in 1646 mee beleend werd, doch ongehuwd in 1653 overleed en het weer naliet aan zijn moeder. Zij werd er in 1654 mee beleend, doch hoewel zij uit haar eerste huwelijk meer kinderen had, namelijk 4 zoons en 3 dochters droeg zij Spaensweert op aan haar zoon Ernst Valentijn von Löben, die er in 1654 mee beleend werd. Waarom werd hij de gelukkige? Zijn halfbroers zijn kennelijk niet oud geworden. Sweder, tweelingbroer van Henrick, overleed kinderloos; Willem overleed in Nederlands Indië en Johan, de jongste, stierf jong. De dochters, Catharina, Geertruid en Helena telden kennelijk niet mee.

Zo kwam met Ernst Valentin von Löben een nieuw geslacht op Spaensweert. Gehuwd was hij met Elisabeth Agnes van Housz tot de Rees. Haar moeder was een Van Meeckeren tot de Rees bij Brummen en zo zien we dat toch nog steeds in de familie getrouwd werd.

Ernst Valentin overleed in 1702 en zijn oudste zoon, Hendrik, erfde Spaensweert, doch deze overleed reeds in 1708 en het jaar daarop werd zijn zuster Helena Catharina, levensgezellin van Johan Schrassert met het goed beleend. Maar Hendrik had nog twee zusters, Sibilla Margaretha, van wie verder niets bekend is, en Everdina Maria, echtgenote van Maurits Sels.

Helena Catharina kreeg slechts één dochter, Elisabeth Agnes Schrassert, die in het huwelijk trad met Herman Jacob van Erckelens, en Everdina Maria von Löben slechts één zoon, Ernst Sels. Elisabeth Agnes en Ernst werden in 1721 met Spaensweert beleend. Eerstgenoemde droeg in 1738 haar aandeel over aan Ernst, die

Voorloopig bericht van Verkoop.

De Havezate Spaensweert

gelegen nabij Bronkhorst in de gemeente Steenderen, zal op nader te bepalen dagen en voorwaarden, ten overstaan van den Notaris **A. EVERTS** te Dieren in de maand Mei a. s., te Brummen in het openbaar, bij inzet en toeslag worden **VERKOCHT**.

De bezitting, groot ongeveer 40 Hectaren, bevat: behalve zeer goed ingericht Boerenhuis, Schuren, Boomgaard enz., **uitstekend** uiterwaardsch Weide- en Bouwland.

Door zijne gunstige ligging aan de rivier den IJssel en de uitmonding der Bronkhorsterbeek, alsmede door de onmiddellijke nabijheid van den grindweg Bronkhorst—Steenderen, is dit terrein uitmuntend geschikt voor de oprichting eener Steenfabriek.

nog hetzelfde jaar met alles beleend werd.

Zo werd Ernst eigenaar van het gehele goed. Hij nam de naam van zijn moeder erbij aan en noemde zich voortaan Van Löben Sels. Zijn echtgenote werd Petronella Cunira Op ten Noort. Zij erfde in 1733 haar ouderlijk huis de Velhorst bij Almen van haar zuster Wilhelmina. Daar en in hun stadshuis te Zutphen, heeft het echtpaar gewoond. Spaensweert was toen mogelijk al in gebruik als boerderij, maar in ieder geval kennelijk niet aantrekkelijk voor hen om te bewonen.

Petronella Cunira overleed in 1772; haar echtgenoot vijf jaar later en Spaensweert en de Velhorst vererfde op hun zoon Maurits Dirk van Löben Sels, die er in 1778 mee beleend werd.

Als weduwnaar van Wilhelmina Brantsen was hij in 1760 hertrouwd met Jacqueline Cornelia van der Muelen. Hij overleed in 1804, zijn weduwe in 1817. Uit het tweede huwelijk waren acht kinderen geboren, waarvan bij boedelscheiding de Velhorst toeviel aan Mr. Jan Carel Jacob, gehuwd met zijn nicht Jacqueline de Malapert, terwijl Spaensweert toeviel aan Mr. Maurits. Die was in 1794 in de echt verbonden met Catharina Zwanida Wilbrenninck, die het huis Bergstein te Ellecom meebracht, waar het echtpaar zijn intrek nam. (Dit huis bestaat niet meer. Een voltreffer van een V1 in de Tweede Wereldoorlog verwoestte het). Hij overleed daar in 1819, zijn echtgenote in 1830. Spaensweert ging toen naar zijn zoon Mr. Maurits van Löben Sels, die in 1822 in het huwelijksbootje stapte met Christina Elisabeth Swaving, die reeds in 1834 de ogen voor eeuwig sloot, waarna hij in 1837 haar zuster

Marie Louise Swaving tot levensgezellin koos. Zij overleed in 1871, hij was haar reeds in 1863 voorgegaan. Hun oudste zoon was Constant Maurits Ernst, die in 1880 een verbintenis voor het leven aan ging met Cornelia Philippina van Hasselt, uit welk huwelijk een zoon en vijf dochters geboren werden.

Aanvankelijk bleef Spaensweert na de dood van zijn ouders onverdeeld, maar later werd bij deling met zijn beide jongere broers aan hem de gebouwen en ongeveer 40 hectare land toegerewezen. Het restant van de landerijen, circa 28 hectare, ging naar zijn broers. Na de dood van zijn tante Henrietta Sandrina Swaving erfde hij Bergstein.

Hij was het, die Spaensweert in 1893 in publieke veiling bracht en vanaf die tijd werd het restant van een adellijk landgoed uitsluitend geëxploiteerd als landbouwbedrijf, wat het tot heden gebleven is.

Aan de overzijde van de IJssel vinden we links van de veerweg naar Brummen nog een Spaensweert. De officiële naam van dit huis luidt Half Spaensweert en dat wijst er op, dat dit huis op grond gebouwd is, die eens tot het Steenderense Spaensweert behoort heeft. Het zal oorspronkelijk een boerderij geweest zijn, die later vervangen is door een landhuis.

De Brummense waard heeft in het verleden behoord tot de kerkelijke gemeente Steenderen. De IJssel liep vroeger dicht langs het dorp Brummen en Half Spaensweert heeft dus eens op de rechter oever gelegen.

Aanzienlijke verkoop

VAN

VAST GOED

De Notaris **BEKER** te Steenderen, zal aldaar in het logement „de Zwaan“, **Dinsdag 6 Juni 1893**, publiek bij toeslag,

verkoopen:

Het Erve en Goed „SPAENSWEERT“,

bestaande in flink **BOERENHUIS**, **SCHUUR**, **HOOIBERG** en verdere getimmerten met **ERF** en **TUIN**, **GROOTEN BOOM-**

Hierboven de sprekende voorbeelden van de poging van Cracht Cloeck om erve en goed van Spaensweert te laten bestempelen als een Havezate.

Zodoende zou hij zitting krijgen in de Ridderschap van het kwartier van Zutphen. Maar dat plan mislukte. Ook zijn zoon heeft het nog geprobeerd, maar ook dat was tot mislukken gedoemd.

Op de advertentie is eerst sprake van een voorlopig bericht van de Havezate. In de advertentie van de definitieve verkoop is nog slechts sprake van Het Erve en Goed.

In beide gevallen wordt Spaensweert met een 't' geschreven.

Opvallend is dat het landgoed aan de overzijde van de IJssel (onder Brummen), consequent wordt aangeduid op allerlei borden (waaronder officiële straatnaamborden), geschreven met de 'd' op het eind.

door Herman
Nieuwenhuis

De Bremer—Toldijk.

Op de foto uit omstreeks 1910 ziet u een bordje aan de muur hangen. Dit bordje van de ANWB gaf aan dat je hier je fiets kon repareren. Later was er ook een E.H.B.O. post gevestigd.

In Toldijk gebeurt alles van belang de jaren door “bi’j Den Bremer”

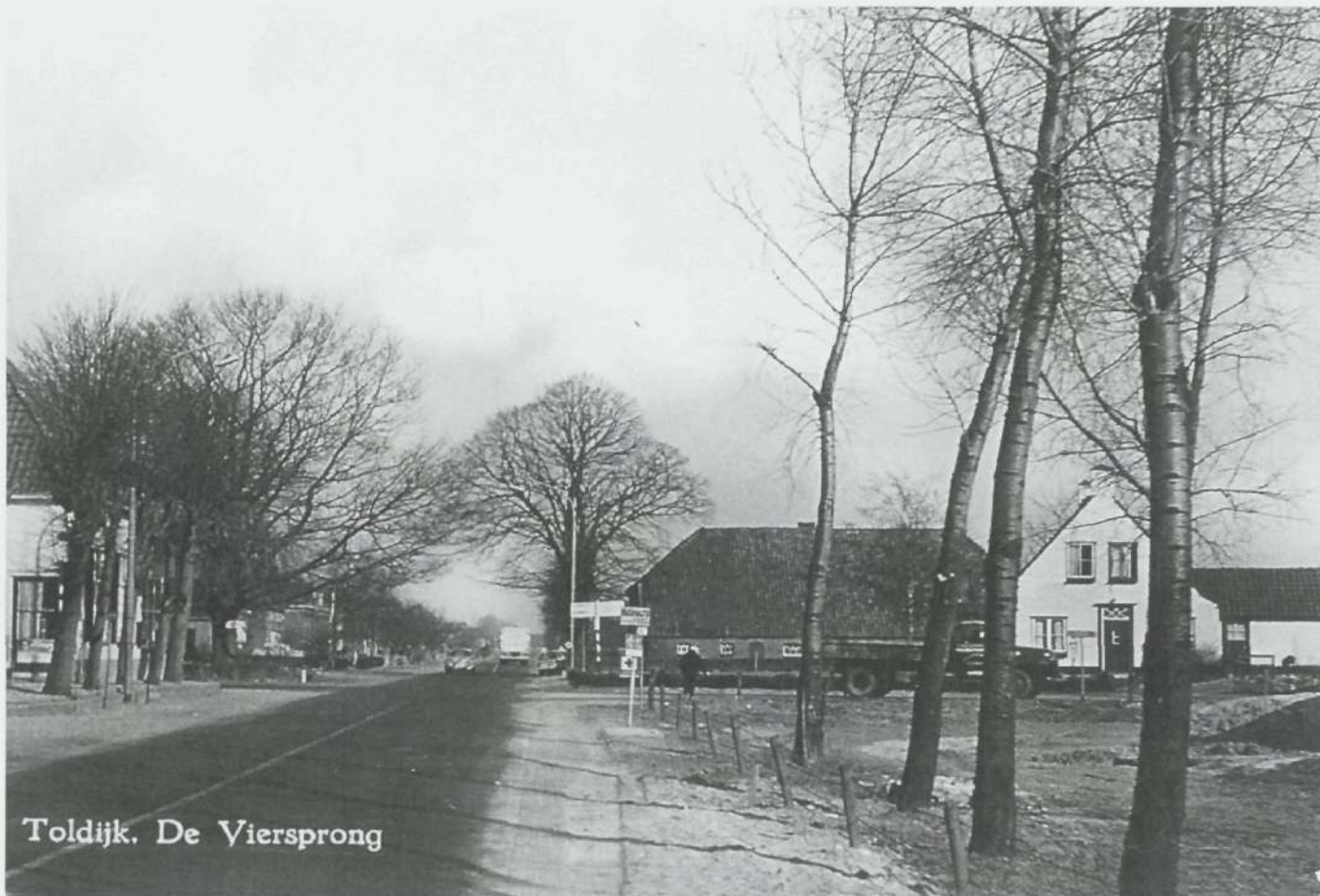
Wie Toldijk zegt, zegt “Den Bremer” en wie “Den Bremer” zegt denkt natuurlijk aan het al eeuwenlang vertrouwde etablissement aan het kruispunt en sinds alweer een flink aantal jaren bij de rotonde in de Zutphen-Emmerikseweg.

In de schitterende uitgave van de Historische Vereniging “Over de drempel van 1996” heeft al een verslag gestaan van een gesprek dat de HVS had met Bernard en Reina Wunderink, de ouders van de huidige eigenaar Johan Wunderink, waarin iets verteld werd over de recente geschiedenis van “Den Bremer”. In dit nummer van de Zwerfsteen duiken we wat verder de geschiedenis in en zullen we zien dat sinds 1601 “Den Bremer” (dat toen nog niet zo heette) “in de familie” is gebleven.

Kruispunten zijn geliefde plaatsen voor het vestigen van een herberg. “De Radstake” tussen Varsveld en Lichtenvoorde is daarvan een voorbeeld en ook “Den Bremer” in Toldijk. De naam Toldijk gaat terug tot de late Middeleeuwen, toen in deze streek een van de tollenvan de landsheer gevestigd was. Hoogstwaarschijnlijk heeft deze gelegen op het kruispunt. Aangezien het een landstol was ging de opbrengst naar de rentmeester van de domeinen van de graafschap Zutphen. Alle rekeningen vanaf 1600 tot begin 19e eeuw zijn nog in het

Rijksarchief terug te vinden. De herbergier was ook de pachter van het “weggeld”, de opbrengst van de tol. Na 1795 is de tol verplaatst naar de Tolbrug op de grens tussen Hummelo, bij herberg de Zon. (In dit pand is nu E&S zonwering en rolluiken gevestigd) Het tolrecht is toen in particuliere handen overgegaan.

Uit de posten van betaling van het weggeld is dus een lijst op te maken van de eigenaren van de herberg. In 1600 was de eigenaar van het huis Hans Hendricks Prater. Een man die als herbergier zijn naam mee had. Deze Hans had een dochter Agnes, die trouwde met Jan Keppelman. Jan had een brouwerij in Doesburg. Deze brouwerij liep niet zo goed en na de verkoop, werd Jan de nieuwe eigenaar van de herberg in Toldijk. Jan leefde echter niet zo lang en de nieuwe man van Agnes, Arnt Bremer nam het bedrijf over. Dit zal zo rond 1639 plaats gevonden hebben. Hij knapte het oude gebouw op, de lemen wanden werden vervangen door stenen muren. Het huis heette vanaf die tijd “des Bremers huys” en werd later bij afkorting steeds de Bremer genoemd. De grond waarop de herberg stond was in handen van de Provisorie (de diakonie). Naast herbergier was Arnt Bremer ook brouwer. Om bier te brouwen, moest men gerst hebben, en deze gerst verbouwde de brouwer zelf meestal niet. Arnt pachtte dit. Dat de plaatselijke bevolking niet de grootste vrienden

Toldijk. De Viersprong

waren van de mensen die de pacht kwamen innen, blijkt uit het volgende voorval.

Op 5 december 1657 waren de pachter van 's lands impositiën en middelen Jan Ringelenbergch en diens bediende Sander Sölner, collecteur te Steenderen, in huis "de Bremer" geweest, en hadden daar rustig, zoals ze zeiden, het een en ander aan vrolijk makende dranken genuttigd. Ze hadden tenslotte afscheid genomen, doch waren buitenshuis op enige afstand van de herberg door een groep personen "met vlegels, grepen en gavels" zodanig bewerkt dat ze niet langer 'onbeschadigd' konden worden genoemd. Ringelenberch was op een dergelijke manier

gewond, dat hij voor dood bij de Bremer was binnengedragen. Hij heeft daarna een half jaar voor zijn leven moeten vechten en ook bij de bediende was de verwonding behoorlijk: "zijn rechter arm was in twee geslagen".

Den Bremer in 1950

Echter ook in die tijd hechte men aan hoor en wederhoor. Uit allerlei getuigenverklaringen bleek dat o.a. de bediende Sölner niet al te zachtzinnig had gehandeld. Uiteindelijk werd er op 2 april 1661 door de rechter uitspraak gedaan. Helaas weten we niet hoe het vonnis luidde. Dit werd blijkbaar niet belangrijk genoeg geacht om het op te tekenen.

Steenderen, 22 September 1924.

Beproeven
BRANDEBLUSCHMIDDELEN.

Bij deze roep ik U op om deel te nemen aan het beproeven van de brandspuit op Donderdag 25 dezer namiddags 3 uur, bij het brandspuithuisje te Toldijk.

De Burgemeester van Steenderen,

den heer

T O L D I J K.

J. J. J. J. J.
mit.

Mocht er brand zijn dan kon men bij de opa van Johan terecht, want hij was brandmeester. En dat er ook in 1924 geoefend moest worden blijkt uit het nevenstaande.

Den Bremer in 1965

Arnt Bremer heeft de uitkomst van dit voorval niet meer meegemaakt, hij stierf in de eerste helft van 1661. Agnes werd voor de tweede keer weduwe en trouwde opnieuw met ene Jan Arents. Toen Agnes kort daarop stierf, werd Jan Arents de nieuwe pachter van de Bremer. Jan hertrouwde met de 18 jarige Elsken Kierspensis. Zij heeft 'met vaste hand' een tijdperk van ruim zeventig jaar de Bremer kunnen leiden. In 1792 is ze, ongeveer 90 jaar oud, gestorven. Haar ongetrouwde dochter Johanna zette het herbergbedrijf voort. Johanna was echter ook al op leeftijd en om er niet helemaal alleen voor te staan, haalde ze nog een zuster in huis met haar zoon.

Deze zoon met de uitheemse naam Jan Gordinou de Gouberville, zou de nieuwe pachter worden. Jan trouwde met Aaltje Harmsen en kreeg drie kinderen. Jan stierf en omdat de kinderen nog te jong waren, rustte de leiding van de Bremer weer bij een weduwe. Deze huwde opnieuw en in 1826 trouwde één van haar kleinkinderen met Derk Wunderink uit Warnsveld, een herbergierszoon uit de befaamde herberg de Kap. Deze overgrootvader van Bernard Wunderink heeft de ondergrond van de Bremer in handen gekregen.

In 1952 werd Bernard, de vader van de huidige eigenaar Johan, eigenaar van "Den Bremer."

In 1949 vond er een gedeeltelijke sloop van het pand plaats. De huidige zaal kwam er voor in de plaats. Voor die tijd was er wel een klein zaaltje met een serre, waar in de oorlogsjaren de Plaatselijke Bureau Houder in was ondergebracht, die de registratie van de graanoogst regelde.

Bernard trouwde met Reindina Jacoba Leneman.

In 1966 vond er weer een grote verbouwing plaats. In 1986 werd zoon Johan eigenaar van "Den Bremer"

Op 28 april 1990 werd het 350-jarig bestaan gevierd.

Bron: artikel van W. Zondervan, uit 'Archief 1958' van de oudheidkundige vereniging "De Graafschap"

Dat in 1950 de toenmalig post Den Bremer wel wist te vinden blijkt uit deze brief uit Groningen. De schrijver wist het adres niet precies, maar een klein schetsje was voldoende en voor 10 cent werd de brief keurig bezorgd.

Steenderense postbodes door weer en wind op pad naar de juiste adressen

Het is al weer enige tijd geleden dat een trouw lid van de Historische Vereniging aan onze secretaris een prachtige foto stuurde van postbodes in Steenderen. Mevrouw Annie Zandvliet uit Amersfoort is de dochter van postbode Wijers, één van de bodes op de foto.

In de begeleidende brief schrijft ze dat de foto gemaakt is ter gelegenheid van het afscheid van de kantoorhouder, de heer Rikkert. Deze ziet u vooraan op de foto links.

Naast hem de vader van de inzendster, de heer Wijers. Daarnaast de nieuwe kantoorhouder de heer v. d. Mast die uit Brummen kwam.

Juffrouw Jo Breukink zit daar weer naast. Zij werkte op het postkantoor. Op de achterste rij van links naar rechts: Gert Aalbers, Gert Peelen, Gert Arends en een jongen van Jansen. De dame en heren zitten voor het toenmalige postkantoor aan de Dorpsstraat 41 aan het eind van de straat en is tegenwoordig gesierd met de naam: Bramelstede.

Later is het kantoor verhuisd naar het begin van de Dorpsstraat en nog later naar de Burgemeester Smitstraat (naast de parkeerplaats van de Super).

De meeste mensen op deze foto zijn kortere of langere tijd geleden overleden. De jongen van

Jansen is hier nog vrij jong. Van hem is niets bekend.

Over de postbodes Wijers, Peelen en Aalbers hebben we informatie gekregen van hun kinderen.

Postbode Gert Wijers.

In de volksmond werd de man Wiërs genoemd. De informatie komt van zijn dochter Annie, nu wonend in Amersfoort.

“Van mijn vader weet ik dat het verschillende keren voor is gekomen dat het zulk hoog water was dat ze met een roeiboot moesten bezorgen. Je nam dan voor meerdere mensen de post en kranten mee en deze moesten het bij elkaar ophalen.

Een heel mooi verhaal van mijn vader vergeet ik nooit. Het speelt in de tijd dat nog bijna niemand een radio had, maar meneer Rikkert wel. 's Morgens als de bode's de post aan het sorteren waren, kwam hij altijd even de weersverwachting vertellen.

Vader kwam op een dag bij een oude vrouw die erg achteraf woonde. Ze zei: “Mooi weer, hè bode.”

“Ja”, zei mijn vader, “maar vanmiddag krijgen

Ondanks de vaak wonderlijk aangegeven adressen (zie pagina hiernaast), wisten de Steenderense postbodes wel raad met de raadseltjes waarvoor ze soms gesteld werden.

door Maria
Schotman

Bode Peelen op de Bronkhorster kermis in zijn zomerpak.

we onweer.”

Hoe wet ie dat now Wiërs,” zei ze.

“Dat zei der radio,” zei mijn vader.

“Hoe kan dat ding dat now wetten,” zei ze.

Mijn vader verkocht ook postzegels en briefkaarten tijdens het bestellen. Soms hielp hij bij het invullen van de belastingpapieren.

In die tijd droegen de postbode's leren beenkappen en een grote cape om als er sprake was van overvloedige regen en/of sneeuw. Die cape werd een loodzware last als de nattigheid bleef neerkomen.

Als het 's winters koud was en sneeuwde was het een rotbaan. Soms kwam je bij mensen die net zaten te eten en die zeiden dan: “bode, schuuf moar effen an.” En dan kreeg je lekkere erwtensoep of iets dergelijks.

's Zomers hadden ze een groen zomerpak aan en als de mensen allemaal op het land waren riepen ze soms: “Bode, schenk oe moar effen koffie in, ut steet op ut fornuus.” Daar was hij niet zo gek op. “De lekkerste koffie zet juffrouw Wunderink van de Bremer,” zei hij altijd. In de oorlog kocht hij ook vaak boter en meel bij de boeren.”

Tot zover het verhaal van mevrouw Annie Zandvliet-Wijers.

Postbode Gert Peelen.

Van dochter Cilia komt het volgende verhaal: Gerrit Peelen (10-2-1915) kwam in dienst bij de overheid bij de PTT (Post Telegraaf Telefoon). Omdat hij al voor de oorlog in overheidsdienst was, werd hij in Tilsit te werk gesteld (Duitsland), waar hij het heel slecht heeft gehad, zoals

zoveel Nederlanders. Gelukkig heeft hij vele concentratiekampen overleefd. Uiteindelijk is hij gevlucht met een collegabeambte uit Zwolle en samen kwamen ze in Denekamp terecht, waar ze nog een hele poos ondergedoken hebben gezeten. Na de oorlog werd hij herenigd met zijn vriendin, Marie Heveling, waarna ze trouwden en 6 kinderen kregen.

Als kind weet ik nog goed dat mijn vader de post bestelde bij ons in de buurt. Straatnamen waren er nog niet, alleen nummers zoals: B 93 – C 87.

Tussen het postbestellen door kwam pa vaak even thuis koffie drinken als hij in de buurt was. Als kind vond ik dat heel gezellig. Daarna mocht ik altijd een stukje met hem mee om “te helpen bestellen”. Ik mocht dan op de stang van de fiets zitten.

In de winter hadden de postbodes altijd zwarte pakken aan. Ook hadden ze een zwarte cape om. Als de kleren wat slechter werden, kwamen er nieuwe pakken. Mijn moeder maakte dan van de oude kleren een broekje voor mijn broertje Jan. Wij zeiden dan: “Ha, kleine postbode,” wat hij helemaal niet leuk vond.

In de zomer waren er lichtgroene pakken van een luchtiger stof.

Die droeg hij ook tijdens de Bronkhorster kermis. Als hij dan door het stadje kwam moest er onder de versierde kermisboog een borreltje gedronken worden met de Bronkhorsternaren. “Dat waren nog eens tijden, die goede oude tijd”, volgens mijn vader, een prachtige tijd.

Van dochter Tonny, ouder dan Cilia, dus meer van de bodetijd van haar vader wetend, stammen ook nog een aantal herinneringen:

De Graafschapbode kwam nog maar één keer per week uit en werd op zaterdag bezorgd.

De postbode had de te bezorgen kranten al op vrijdag in huis en deze werd dan ook alvast gelezen. Het verhaal (feuilleton.Red.) van Herman van Velzen: ‘Ut geet wieter’, werd altijd voorgelezen.

Postbodes zijn geen vrienden van honden, zo ook bode Peelen niet. Dit is niet zo verwonderlijk, want de bodes lokten dit vaak zelf uit. Gert had een keer een knalkurkpistool bij zich waarmee hij de honden van Beijer uit het Muizegat de stuipen op het lijf joeg.

In donkere tijden hadden de bodes een zaklamp met een Witte Kat batterij. Voor koude tijden waren er handschoenen met halve vingers wat makkelijker was bij het hanteren van de post.

Natuurlijk deed de postbode alles nog op de fiets, door weer en wind.

De bodes moesten 2x per dag bij de bushalte van de GTW (Geldersche Tramwegen) staan om de post aan te pakken. In het dorp zelf

PROCES-VERBAAL VAN BEËDIGING

26 APR. 1946

OP HEDEN DEN 194 IS VOOR

DEN ONDERGETEEKENDE¹⁾

van der Heij, Bok, Bredemans *et al.*

verschenen:

Gerhardus Henricus Johannes Aalbers
 bij *Bank Eq. n. 20542 S van 10* van *10* *Beelders* *Leemans 1943*
 benoemd tot

ten einde, ingevolge het te dier zake bepaalde te worden beëdigd.

Daarop is den comparant voorgelezen het formulier van den eed²⁾ de belofte en verklaring³⁾ luidende als volgt:

»IK ZWEEER BELOOF⁴⁾ GETROUWHEID AAN DE KONINGIN EN GETROUWHEID AAN DE WETTEN DES LANDS, voorts zweet ~~verklaren en beoef~~ ik, dat ik, om te bekomen een bediening bij het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie, niet beloofd of gegeven heb, noch beloven of geven zal, hetzij rechtstreeks, hetzij niet rechtstreeks, eenige giften, gaven of geschenken aan wie het ook zij en op welke wijze ook;

dat ik die bediening met alle getrouwheid, nauwgezetheid en met allen ijver zal waarnemen, overeenkomstig de voorschriften, welke voor de uitoefening daarvan bestaan of in het vervolg zullen gegeven worden; de ambtenaren, over mij gesteld, behoorlijk eerbiedigen en de belangen van het Rijk met al mijn vermogen behartigen zal,

¹⁾ Naam, voornamen en ambtsbetrekkung.

²⁾ Voor degenen, die hieraan heeft tegen den eed, gelden de eeddrinkingen van de belofte en de verklaring. Daar te halen, hetgeen niet van toepassing is.

zonder oot, om eenige reden, hoe ook genaamd, mij van mijn plicht te doen afbrengen of iets te doen of te laten, dat in strijd daarmee is, en eindelijk, dat ik omtrent brieven, telegrammen en telefoongesprekken de stiptste geheimhouding zal bewaren en nimmer eenig geheim, dat mij in mijn bediening mocht worden toevertrouwd, aan niemand, wie hij ook zijn mocht, zal openbaren anders dan aan degenen, aan wie ik dit uit hoofde dier bediening verplicht ben te doen.»

En heeft genoemde persoon vervolgens den eed~~de belofte en verklaring~~⁵⁾ afgelegd door te zeggen:

»ZOO WAARLIJK HELPE MIJ GOD ALMAGHTIG«

onder het opsteken van de voorste twee vingers der rechterhand.⁶⁾

»DAT BELOOF EN VERKLAAR IK«

Aldus gedaan te *Beelders*, ten dage en jare hiervoren vermeld en door ons onderteekend.

DE *Aalbers* DE BEEEDIGDE

Gerardus Henricus Johannes Aalbers

In de uit die tijd bekende plechtige ambtelijke taal is het proces verbaal van de beëdiging gesteld.

⁵⁾ Zie dies noot aan de voorzijde.

Model 265 - I. 513 - '46

werd de post 2x per dag bezorgd. De bodes liepen geregeld tegen een bakje koffie aan en waren soms lang onderweg. Ze waren soms halve maatschappelijk werkers. Ook de nieuwtjes kwamen via hen snel de wereld rond.

Postbode Gert Aalbers.

Van dochter Anny is het volgende verhaal afkomstig:

“Mijn vader Gerardus Henricus Johannes Aalbers werd geboren op 31 mei 1910 en hij overleed op 5 november 1989, 79 jaar oud.

Op 16 oktober 1931 kreeg hij zijn arbeidscontract bij de PTT, tot 11 december 1943 als hulpbesteller. Op deze dag kwam hij in vaste dienst als besteller bij de PTT voor een weekloon van f 25,92.

Op 26 april 1946 is er een “Proces Verbaal van Beëdiging” getekend.

Dan volgt op 28 juni 1947 een loonsverhoging tot f 39,84 per week.

22 oktober 1956 kreeg hij promotie waarbij hij werd benoemd tot besteller 1ste klas.

Op 24 juni 1970 is hij op grond zijn ziektebeeld ongeschikt bevonden voor de verdere waarneming van zijn betrekking.

Tenslotte is hij op 1 maart 1971 eervol ontslagen als Rijksambtenaar C (besteller 1ste klas der PTT). Hij heeft dus net de 40 dienstjaren niet vol gemaakt.

Zwaar beroep

Postbestellen was een zwaar beroep. Iedere dag

door weer en wind op de fiets door de hele gemeente Steenderen. Van Bronkhorst tot achter in Baak, tot Drempt en Toldijk, zoals hij altijd sprak over “Het Moesegat”.

Hij had altijd zijn vaste adresjes voor koffie of een praatje en als er toevallig iemand jarig was hoorde daar natuurlijk een borreltje bij.

De AOW werd aan huis gebracht en het geld voor het spaarbankboekje of andere postzaken werden weer meegegeven aan de bode.

Eigenlijk waren ze een fietsend postkantoor. Behalve het beroep was ook het uniform “zwaar” van dikke zwarte stof met een rode bies.

Voor de regen en de kou hadden ze een grote zwarte cape waar je een tent van kon maken.

Deze hing dan als hij nat was 's middags te drogen bij de kachel.

Voor hij 's morgens vertrok werd de levertraanfles aan de mond gezet. Brrrrr.

Tussen de middag thuis eten. Even rusten en dan weer een tweede ronde post bezorgen.

Hij heeft, ondanks de zwaarte, een gezin en zijn ziekte, het werk altijd met veel plezier gedaan en is uiteindelijk toch bijna 80 jaar geworden.

Tot zover de herinneringen van de postbodekinderen. Er is natuurlijk nog veel meer over de posterijen te vertellen. Er zijn in Steenderen nog oud-postbodes genoeg die ongetwijfeld smeuge verhalen kunnen opdissen.

Ik heb me hier beperkt tot de mensen van de foto over wie ik over wat informatie kon beschikken. Mijn dank gaat uit naar degenen die mij aan de verhalen geholpen hebben.

De Oranjevereniging Toldijk, nu met naam en toenaam

Drie reacties kregen we op de oproep om de redactie van De Zwerfsteen deelgenoot te maken van de namen van de leden van de oranjevereniging in Toldijk.

Mevrouw Annie Eunk-Schieven en mevrouw Gerrie Wunderink-Aalderink, beiden uit Toldijk, kennen alle namen.

Mevrouw D. Garritsen uit Steenderen herkende haar opa G. Klein Sessink.

Het grappige is dat de dames veel namen verschillend schrijven of andere voorletters gebruiken.

Mevrouw Wunderink zet er bij een aantal nog de woonplek bij, deze staat in de tekst hieronder telkens tussen haakjes.

Op de voorste rij ziet u van links naar rechts:

Johan Schieven (Holtslag)
 Dries Mellink (Lamstraat)
 Gert Aalbers
 Ep Hartman (Schiphorst)
 Jan Janssen (Bloemendaal)
 Tines Memelink (Z.E. Weg)
 Gerrit Jan Dijenborg
 Jan Offenbergh (Klembroek)

Op de bovenste rij van rechts naar links:

Gerrit (Hendrik) Garritsen (wei)
 Garrit Klein Sessink
 Evert Lenderink
 Paul Wolters
 Garrit Gosselink
 Willem Hendriks
 Hent Evers
 Jan Hietland
 Hendrik Offenbergh (Hoogstraat)
 Berend Memelink (v/d Til)
 Ab Berendsen
 Heijn Flamma (Lamstraat)

De redactie bedankt de inzendsters voor hun medewerking.

De eigenaresse van de foto, Annie Plageman-Aalbers zal blij zijn de namen te kennen van de medeleden van haar vader.

De Redactie

Bentheimer en bakstenen waterputten om ons heen

Stichting "de Maandag" uit Babberich is een organisatie die de verspreiding van de wilde flora in kaart tracht te brengen. Na 12 jaar flora-onderzoek verscheen in 2003 "Atlas van de flora van Oost Gelderland", waarin voorkomende wilde planten staan afgedrukt. Inmiddels is een tweede onderzoeksronde gestart. In de komende jaren proberen ze veranderingen vast te stellen. Ook proberen ze de leemtes in hun kennis te verkleinen.

Geïnspireerd door het in 2005 verschenen boekje "Bentheimer putten" door Arend J. Heideman zijn zij als Stichting de Maandag ook op zoek gegaan naar waterputten. Ze kijken niet in de eerste plaats naar de cultuurhistorische waarde maar naar de planten die soms in of op de waterputten groeien.

Hun interesse gaat uit naar alle stenen drinkwaterputten, dus zowel de bakstenen als de zandstenen exemplaren. Het is voor hen echter moeilijk om vast te stellen waar nog waterputten staan. De putten die van de weg af zichtbaar zijn komen ze vroeg of laat misschien wel tegen, maar er zijn waarschijnlijk veel putten die zonder gebiedskennis niet te vinden zijn.

Ze hebben inmiddels zo'n 200 putten in kaart gebracht. Van deze putten zijn er inmiddels 150 bezocht. Het blijkt dat in ongeveer 10% van onderzochte open waterputten een bijzondere varensoort groeit!

Hoge ouderdom van de putten is echter geen garantie voor interessante flora; ze zijn diverse recent herstellende putten tegengekomen waar al

na enkele jaren zeldzame varens verschenen zijn terwijl er drie eeuwen oude putten zijn waarin niets groeit.

Hoe gaan ze te werk? Op de locatie aangekomen vragen ze toestemming aan de eigenaar om de put te mogen bekijken. Ze maken een overzichtsfoto van de plek, een foto van de put, een detailfoto van bijzondere elementen zoals jaartallen of inscripties en een foto van de binnenkant van de put. Ze maken een beschrijving van de aangetroffen planten en mossen, vervolgens leggen ze de plek d.m.v. G.P.S. (global positioning system) tot op de meter nauwkeurig vast. Ook de aanwezigheid van boom, katrol of ander mechanisme wordt vastgelegd. Als er bijzondere soorten groeien, informeren ze de eigenaar over datgene wat er in zijn put groeit.

Weet U nog een put?

De vraag is: zijn er in onze regio nog waterputten te vinden? Kunt u ons informatie over locaties, ouderdom en/of andere relevante informatie over deze putten leveren?

De putten die ze al in beeld hebben zijn: put bij het Dickensmuseum in Bronkhorst, de Joodse Begraafplaats in Bronkhorst, de Slotheuvel in Bronkhorst en "de Dreuge Bult" (Lamstraat 12). Als er bij u op het erf een dergelijke put staat en u wilt hieraan meewerken verzoeken wij u dit door te geven aan één van onze bestuursleden of bij secretariaat; g.wesselink@hetnet.nl, telefoon 0575 441489.

Wij zullen Stichting de Maandag vragen of ze de resultaten aan ons door willen geven zodat wij dit kunnen publiceren.

door Gerard
Wesselink

Als je de Onderstraat in Bronkhorst binnenrijdt, komende van Steenderen, dan is de waterput te vinden net voor het Dickensmuseum, links van de weg.

Mevrouw Annie Wijers, die van de postbodes, leverde ook nog boven getoonde foto van het marktplein. Zij weet er maar weinig over te vertellen: "Deze foto heeft mijn man in '46 gemaakt, denk ik. Het was een huis wat door meerdere mensen werd bewoond. Ik geloof zelfs dat er aan de voorkant een klein cafeetje was. Maar het is zo lang geleden dat ik dat niet goed meer weet." Zijn er onder de lezers mensen die meer bijzonderheden weten te melden dan houden we ons aanbevelen!

Over het bezoeken van Heilige oorden

Sant Iago, Spaans voor Sint Jacobus, maakte door zijn voor-beeld-ig leven van de naar hem-zelf vernoemde plaats van vestiging, Santiago de Compastello, een regelrecht bedevaartsoord. Talloos zijn inmiddels de pelgrims die het heilige oord te voet of per fiets bezocht hebben. Talloos zijn ook de verschillende bedevaartsoorden, alwaar men lichamelijke of geestelijke vooruitgang hoopt te verwerven. Soms ook betreft het zeer lokaal georiënteerde bedevaartplaatsen. Zo meent men op de Kapelberg bij Bergharen vast een stukje dichter bij de hemel te geraken, op weg naar de eindbestemming van "elckerlyc".

Het meer praktisch ingestelde deel der mensheid spreekt echter ook vaak van meer menselijk haalbare doelen, getuige enkele rijmregels met een directe connectie met de Kapelberg:

"Naar De Briel,
ga je voor je ziel
Als het even kan,
ga je naar Lourdes
voor een man.
Kom je daar niet klaar,
Ga dan naar Kevelaer.
Maar hij die schatten wil vergaren,
hij kome naar Bergharen!"

Charaden, Logogriphen en Raadsels

Oude raadsels, verzameld en bijeengebracht door Harmen Addink uit Steenderen. Ze dateren uit het begin van de negentiende eeuw. Ter verklaring werd er destijds aan toegevoegd: Een charade is een lettergrepraadsel, een logogriph is een woordletterraadsel en een raadsel is gewoon een raadsel.

Logogriph No 11

1:2:3:4:5 Een naam waarvan de zaak niet bestaat
2 3 4 5 In de winter zeer gebruikelijk
1 4 5 Word s'winters gedragen en gebruikt
5 3 2 Ziet men 's middags in vele huizen, doch zo het op straat is ziet men het veeltijds bedekt.
4 1 Is een nuttig en groot viervoetig dier
5 4 3 2 Word zeer dikwijls op straat gehoord en is een bijzonder kermis geluid.
5 4 3 1 Is de benaming van vele mensen.

Oplossing:

SPOOK

Raadsel No 12

Ik ben een woord welks macht vergaderingen doet zwijgen, waar in men genen klinker ziet. 'k doe van mijn krachten hem het sterkste bewijs verkrijgen, die treed naar gindse zaal waar s'meesters mond gebiedt; Hij hoort nauwkeurig toe: hem word bij 't meer-drent lezen uit schoolregeerders mond, de sterkste proef gegeven, dat mijne macht alleen de rust weer heeft hersteld. In meer dan ééne taal word ik gelijk gesteld. Raad nu welk woord ik ben, en hoe ik word gespeld.

Oplossing:

Sst, doet soms door zijn macht vergaderingen
zwijgen
een woord waarin men genen klinker ziet.
Den schoolregeerder is het gebruik daarvan
meest eigen,
als hij de stille bij zijn onderwijfs gebiedt
Sst kinder, hoort nu hem, dan kunt gij in het
verder leven
van een beschaaft verstand de schoonste blij-
ken geven.